

UNIVERSITATEA „BABEȘ-BOLYAI” CLUJ-NAPOCA

FACULTATEA DE TEOLOGIE ORTODOXĂ

ȘCOALA DOCTORALĂ „ISIDOR TODORAN”

REZUMAT TEZĂ DE DOCTORAT

**INTERNETUL ȘI REȚELELE DE SOCIALIZARE ONLINE CA
PROVOCĂRI ACTUALE PENTRU MORALA CREȘTINĂ**

COORDONATOR ȘTIINȚIFIC,

PR. PROF. UNIV. DR. ȘTEFAN ILOAIE

DOCTORAND,

BOGDAN-VIOREL GABOR

2022

Cuprinsul Tezei de Doctorat

Introducere	6
Metodologia cercetării și structura lucrării	8
Stadiul actual al cercetării	11
Obiectivele cercetării	14
Limitele lucrării	15
CAPITOLUL 1. COMUNICAREA ÎN RELAȚIILE INTERUMANE ȘI FACTORUL DIGITAL	16
1.1. Structura generală a comunicării.....	16
1.2. Comuniune prin comunicare.....	21
1.3. Analiza comunicării contextuale.....	26
1.4. Influența internetului și a mijloacelor media asupra comunicării	33
1.4.1. Restructurarea comunicării	35
1.4.2. Mijlocul de comunicare ia locul mesajului	40
1.4.3. Devenim singuri într-o lume a socializării.....	42
1.4.4. Comunicarea publicitară	45
1.5. Rețelele virtuale devin noi simboluri ale comunicării	47
1.6. Comunicarea directă versus comunicarea virtuală.....	53
Concluzii	61
CAPITOLUL 2. IMPLICAȚIILE UTILIZĂRII INTERNETULUI ȘI INFLUENȚA LUI ASUPRA COMPORTAMENTULUI UMAN	64
2.1. Internetul azi. Utilizare și utilitate.....	64
2.1.1. Internetul și viața religioasă	67
2.1.2. Internetul în viața cotidiană.....	74
2.2. Informare versus dezinformare	79
2.2.1. Puterea și efectele informației asupra omului	85
2.3. Internetul ca mediu invizibil	89

2.3.1. Regula transparenței totale.....	91
2.3.2. O lume iluzorie	95
2.4. Internetul și procesul educativ	98
2.4.1. Cultura noilor media	105
2.4.2. Dezintegrarea culturii.....	109
2.4.3. Restructurarea lecturii	113
2.4.4. Scrisul digital și pericolul plagierii	120
2.5. Internetul și valorificarea timpului.....	123
2.5.1. Noua cultură a rapidității	125
2.5.2. Iluzia economisirii timpului	126
2.6. Rețelele de socializare - mediu de mobilizare socială	128
2.6.1. Rețelele virtuale – unelte în folosul Bisericii.....	133
2.7. Dependența de internet și de rețelele de socializare.....	135
2.7.1. Stimularea constantă a simțurilor.....	140
2.7.2. Cauze, efecte și posibile rezolvări.....	143
2.8. Izolarea în rețea.....	148
2.9. Violența verbală.....	151
2.10. Divertismentul virtual - refugiu față de stresul cotidian	153
2.11. Pornografia– boala secolului.....	156
2.12. Etica în internet și rețelele de socializare	161
2.12.1. Ciber-etica.....	166
2.12.2. Neticheta sau codul bunelor maniere pe internet	169
Concluzii	175
CAPITOLUL 3. ATITUDINEA CREȘTINULUI FAȚĂ DE INTERNET ȘI FAȚĂ DE REȚELELE VIRTUALE.....	179
3.1. Noile forme de religiozitate online	179
3.2. Poziția creștinismului cu privire la rețelele virtuale și internet.....	186

3.2.1. Biserica Ortodoxă și spațiul digital.....	190
3.2.1.1. Raportul Bisericii Ortodoxe Române cu mijloacele mass-media și internet.....	193
3.2.1.2. Biserica Ortodoxă a Greciei și poziția Sinodului Panortodox din Creta cu privire la mass-media și spațiul digital	200
3.2.1.3. Poziția Sinodului Bisericii Ortodoxe a Rusiei	203
3.2.1.4. Documentul Bisericii Ortodoxe din America	207
3.2.2. Biserica Romano-Catolică	209
3.3. Utilizarea corectă a internetului. Circumstanțele utilizării internetului	215
3.4. Frecvența utilizării internetului și a comunicării virtuale	222
3.5. Nativi și imigranți digital	227
3.6. Cultivarea discernământului și a conștiinței morale	235
3.7. Responsabilitatea pentru utilizarea corectă a internetului.....	240
3.8. Principii de morală creștină în spațiul digital.....	246
Concluzii	252
Concluzii finale	254
Deschiderea temei pentru cercetări ulterioare.....	265
Bibliografie	266

Cuvinte Cheie

Internet, rețele de socializare, spațiul digital, comunicare digitală, socializare, mediul virtual, morala creștină, media, online, divertisment, nativi digitali, imigranți digitali, mass-media, violența verbală, educație, dependență, pornografie, ciber-etica, neticheta, Biserica, conștiință morală, principii morale, discernământ, responsabilitate.

Structura și ideile de bază ale lucrării

Tematica generală a tezei de doctorat este legată de rolul pe care internetul îl are pentru omul contemporan. În același timp, cercetarea de față urmărește și analizează impactul rețelei globale asupra vieții omului, punând accentul asupra problemelor de ordin moral. Conștientizăm beneficiile pe care internetul le aduce în orice domeniu al existenței și este de asemenea important să înțelegem pericolele la care ne expunem în mediul online. Tema prezintă un dinamism continuu deoarece internetul se află într-o continuă dezvoltare, fapt pentru care este nevoie să identificăm noi modalități de a ne raporta corect față de aceste schimbări.

Lucrarea este structurată în 3 părți, fiecare abordând și analizând diferite funcționalități ale spațiului digital. Primul capitol se oprește asupra celui mai des întâlnit scop al internetului, anume procesul comunicării. Funcția de bază a internetului și motivul inițial pentru care acesta a fost creat a fost comunicarea. Chiar dacă tema a fost tratată în diferite rânduri, de diferiți specialiști ai comunicării, totuși o analiză a funcționalității comunicării, din perspectiva rețelelor de socializare și a internetului, este absolut necesară. Structura generală a acestui proces fundamental omului este marcată prin specificul spațiului digital, în așa fel încât procesul în sine suferă modificări. Comunicarea prin internet este mult mai rapidă și mai eficientă, însă riscăm să pierdem din vedere scopul comunicării. Ne concentrăm pe mesaj și pe transmiterea acestuia, mai mult decât pe finalitatea procesului. În cazul comunicării digitale simplificate, multe dintre elementele comunicării lipsesc, ceea ce duce la un proces incomplet. Mai mult decât atât, elementele comunicării non-verbale lipsesc în situația socializării online, iar aceste lipsuri vor duce la devierea comportamentului uman, adică incapacitatea omului de a se angaja deplin în procesul comunicării. Internetul ne-a introdus într-o nouă epocă a comunicării mediate, a socializării fără limite, a exprimării libere, prin diversificarea metodelor de comunicare și prin comprimarea distanței și a timpului. O mare parte a procesului se mută din sfera umanului în plan tehnicizat, ceea ce reprezintă o reconfigurare a comunicării, o denaturare a scopului ei. În acest sens, avem nevoie să revizuiem modul în care comunicăm în prezent, deoarece scopul acestui proces nu este doar de a transmite un mesaj de la un emițător la un receptor, utilizând un anumit canal de comunicare, ci este acela de a crea relație, dialog și comuniune între oameni. Astfel, scopul internetului și a rețelelor de socializare este acela de a completa procesul comunicării, nu de a înlocui definitiv forma de comunicare directă, așa cum ne demonstrează

tendința actuală. Tehnicizarea nu trebuie să corupă sau să restructureze modalitatea în care relaționăm cu semenii.

Internetul și rețelele de socializare reușesc să stârnească curiozitatea și interesul utilizatorilor, astfel încât devine mai importantă însăși rețeaua de socializare, profilul digital al fiecăruia, decât actul în sine de a comunica. Cu alte cuvinte, mijlocul de comunicare ocupă locul mesajului, denaturându-se astfel scopul rețelelor de comunicare.

A socializa înseamnă nu doar a comunica cu ceilalți, ci se referă și la procesul de a integra o persoană într-o colectivitate, a crea legături interumane, iar aceste aspecte sunt susținute de către rețelele de socializare online. Rolul acestora este de a diversifica modalitățile de comunicare și de a oferi utilizatorului posibilitatea de a comunica într-un mod mult mai facil cu ceilalți, de a împărtăși sentimente, emoții etc. Niciodată nu a fost mai facil să fim înconjurați de prieteni sau să întreținem relații de prietenie la distanță. Realitatea confirmă însă contrariul. Devenim izolați unii de ceilalți în spatele unui ecran, iar sentimentul de singurătate se resimte mai mult ca oricând. Multe studii de specialitate ajung la concluzia că socializarea online accentuează starea de singurătate, pentru că are tendința de a suplini relațiile și comunicarea interpersonală directă.

Internetul influențează procesul comunicării și în ceea ce privește comunicarea publicitară. Datorită faptului că internetul și rețelele de socializare sunt locuri în care oamenii se întâlnesc, acest fapt reprezintă o oportunitate pentru societatea de consum de a-și desface oferta de piață prin publicitate. Nu comunicarea publicitară în sine este o problemă, ci modalitatea în care este efectuată în spațiul digital. De cele mai multe ori publicitatea este personalizată în funcție de preferințele și istoricul căutărilor fiecărui utilizator. În acest sens, ne întrebăm dacă nu cumva devenim chiar noi *marfă* sau obiect de interes? Mai mult decât atât, ea asaltează utilizatorul sau potențialul cumpărător, în mod constant, inducându-i ideea și necesitatea de a cumpăra mai mult. Astfel, comunicarea publicitară se îndreaptă spre a convinge și a determina persoana să achiziționeze cât mai multe lucruri, nu doar a transmite informații, deci o denaturare a sensului ei. Ea nu are un caracter general, ci este pliată și adaptată în funcție de preferințele individului.

Prin prezența în viața noastră a tehnologiilor actuale ale comunicării se modifică întreaga percepție legată de procesul comunicării. Pe măsură ce utilizăm mai mult aceste modalități adiacente de comunicare vom sesiza că sunt mai accesibile, mai rapide decât metodele

tradiționale, fapt pentru care în primul rând vom apela la ele. În procesul comunicării simbolul a avut întotdeauna rolul de a transmite o informație, sub forma unor reprezentări sau imagini, deci a îmbunătățit comunicarea. Astăzi internetul abundă în semne și simboluri care ne familiarizează cu un tip de comunicare simplificat, minimalist, dar care lasă în același timp loc pentru interpretări. Imagini, emoticoane, pictograme, litere, noi simboluri precum @ sau #, toate acestea au prins un nou contur specific comunicării digitale. Mai mult decât atât, profilul personal de pe rețelele de socializare este cel care ne reprezintă, cu alte cuvinte, este versiunea mea cea mai perfectă, cea mai bună, așa cum ceilalți trebuie să mă perceapă. Așadar, rețelele de socializare devin noi simboluri ale comunicării, noi standarde la care ne raportăm.

Cu certitudine nu este nevoie să renunțăm la nici una dintre formele comunicării, fie că ne referim la cele tradiționale, fie că ne referim la cele mai actuale rețele de socializare online. Important este ca noile mijloace de comunicare să nu modifice radical felul în care comunicăm. Relația virtuală nu trebuie să substituie relația directă, la fel cum noile ritualuri de comunicare digitale nu trebuie adoptate în comunicarea directă, verbală, deoarece astfel de devieri au efecte și asupra moralității persoanei. În acest caz, o posibilă soluție echilibrată este alternarea modalităților de comunicare, dar și redescoperirea sensului comunicării directe, cea care poate dezvolta legătura dintre persoane. Pentru ca forma digitală de comunicare să fie eficientă, este nevoie nu doar să ajute la transmiterea mesajului, ci la crearea condițiilor dezvoltării comuniunii dintre persoane. În comunicare este nevoie nu doar să transmitem informație, ci să împărtășim reciproc valori, să împlinim un raport cu ceilalți.

În partea a II-a a tezei am analizat internetul și rețelele de socializare din diferite perspective, în funcție de anumite modalități în care acesta este utilizat, încercând să delimităm care sunt principalele aspecte ce ne pot afecta din punct de vedere comportamental. Dacă inițial internetul avea funcții restrânse de comunicare și stocare a unor informații, pe măsură ce rețeaua s-a extins la nivel global și pe măsură ce tehnologia informației și a comunicării s-a dezvoltat, funcțiile sale au început să se multiplice. Astăzi orice persoană poate avea acces la internet printr-un dispozitiv personal: computer, telefon inteligent, tabletă etc. Treptat am ajuns toți să facem parte din acest mediu digital sau, după unii autori, am devenit adevărați cetățeni digitali. Majoritatea domeniilor de referință au migrat spre acest nou mediu, astfel că internetul a ajuns în prezent să fie utilizat pentru majoritatea activităților zilnice: stocare de date, informare, comunicare, poștă electronică, administrație, scopuri economice, divertisment, localizare,

cumpărături etc. Chiar și în ceea ce privește problemele de natură religioasă internetul pare să ofere soluții, propunându-ne noi forme de manifestare și conținuturi religioase digitale. Se vorbește chiar despre noi concepte religioase precum *cyber-spiritualitate*, *cyber-credință* și *cyber-biserică*. Nu este greșită medierea mesajului Bisericii în societate prin noile mijloace de transmitere, însă anumite practici religioase digitale sunt deviate și inadecvate. Religia digitală sau tehnica nu pot să înlocuiască trăirea religioasă autentică a persoanei. Ele pot cel mult să asigure accesul persoanelor la anumite conținuturi sau să difuzeze anumite mesaje de ordin religios.

Internetul suplinește sau preia o mare parte din activitățile zilnice. În vastitatea spațiului digital regăsim: baze de date internaționale, rețele de comunicare, biblioteci digitale, conținuturi multimedia, site-uri pentru cumpărături, bloguri de discuții etc. Ceea ce este impresionant este faptul că avem acces doar la o mică parte a internetului, cu toate că aceasta însumează milioane de pagini web. Internetul este rezultatul progresului tehnologic, însă evoluția lui nu se oprește aici. Există tendința ca majoritatea obiectelor electronice și electrocasnice să aibă posibilitatea de a se interconecta la rețeaua de internet, astfel încât acesta să fie prezent pretutindeni. Se vorbește despre *internetul lucrurilor* (*Internet of things*) adică posibilitatea de a deține controlul asupra tuturor obiectelor de la distanță. Așadar, procesul hipertehnologizării se află în atenția specialiștilor urmând să ne conducă spre o lume a datelor, o lume complet automatizată. În acest context, întreaga raportare a omului față de tot ceea ce îl înconjoară este răsturnată, inclusiv sub aspectul muncii sale, care devine automată.

Zilnic procesăm informațiile care ne asaltează din mediul digital, deci suntem consumatori de informație, așa cum propune societatea de consum. De cele mai multe ori informația ajunge la noi nefiltrată, dezorganizată, iar nouă ne revine sarcina de a prelucra și de a verifica dacă suntem cu adevărat informați sau nu. Tentația este de a prelua informația așa cum o găsim prezentată, fără să o trecem prin filtrul rațiunii proprii, ceea ce uneori poate duce la dezinformare. A ne informa nu înseamnă a cunoaște, deoarece cunoașterea se bazează pe prelucrarea mesajului prin exercițiul logicii și al gândirii. Internetul furnizează un tip de cunoaștere enciclopedic, iar informația care vine prin internet, în succesiuni rapide, nu are timp să se sedimenteze în creier. Mai mult, ne putem folosi de informație pentru a informa pe ceilalți sau ne putem folosi de ea pentru a dezinforma, pentru a influența, iar în această capcană sunt atrași, de cele mai multe ori, tinerii utilizatori ai internetului. Internetul ne oferă inclusiv

posibilitatea ascunderii sau falsificării profilului sau a surselor de informare, adică utilizarea acestuia în scopuri imorale.

Pe măsură ce utilizarea internetului va fi o necesitate tot mai mare pentru noi, acest mediu va tinde să devină un lucru firesc, insesizabil, fără de care nu vom putea să ne imaginăm existența de zi cu zi. Cu cât depindem mai mult de acest mediu, cu atât el va deveni un mediu invizibil pentru noi. Unii ar putea afirma că internetul este virtual și tot ceea ce se petrece acolo rămâne simulat, însă spațiul digital este operat constant de către oameni reali care comunică în timp real. Suntem înconjurați de undele electromagnetice ale acestei rețele, astfel că el face parte deja din mediul nostru ambiant, din viața noastră, asemenea aerului pe care îl respirăm. Granița dintre real și virtual a devenit tot mai neclară pe măsură ce internetul a pătruns în viața noastră. Un alt aspect menționat în lucrare este și faptul că internetul reușește să ne familiarizeze cu regula transparenței totale, prin auto-afișarea noastră publică, astfel încât nimic să nu rămână tănuț, privat și intim. Trebuie să cunoaștem totul despre ceilalți, la fel cum ceilalți trebuie să cunoască totul despre noi. Prin tehnologia informației și a comunicării ne-am obișnuit cu o lume transparentă, iluzorie, virtuală, plină de proiecții tentante, o lume care a schimbat întreaga noastră percepție despre lumea reală în care trăim. În acest mediu artificial, simulăm și oglindim de multe ori aspecte ale vieții, însă în chip deformat, aparent și chiar falsificat. S-a ajuns la etapa în care inteligența artificială are capacitatea de a imita anumite comportamente ale creierului uman, însă ea nu va putea imita în totalitate complexitatea ființei umane. De asemenea, tehnologia realității virtuale nu îl va putea proiecta pe om la nesfârșit într-o altă lume, ci doar îi va stimula parțial simțurile. Cadrul optim de dezvoltare și împlinire al omului rămâne cadrul natural, cel creat de către Dumnezeu, iar mintea umană dotată cu capacitatea rațiunii, a discernământului și a conștiinței nu vor putea fi redată de către tehnologia actuală. Aceste capacități reprezintă soluția pentru ca tehnologia contemporană să nu devieze omul de la scopul său principal.

Mulți dintre specialiști au analizat potențialul educativ al internetului, iar o serie de studii atrag atenția asupra unor aspecte importante în ceea ce privește utilizarea noii tehnologii a informării în acest scop. Unii înclină balanța spre utilitatea acestor mijloace de predare-învățare, considerând că este important să le adoptăm în diverse forme, în procesul formativ al tinerilor. Principalele avantaje sunt: accesibilitatea, posibilitatea de a comunica instantaneu, de a avea accesul la biblioteci digitale și materiale didactice. Atât profesorii cât și elevii sau studenții pot beneficia de resursele rețelei globale în scopul formării academice. Noile tehnologii sunt

prezente în multe dintre sălile de clasă, iar tânăra generație pare că se deprinde ușor cu aceste noi metode de educare, bazate pe utilizarea computerului și a tehnologiei informației. Pe de altă parte există și semnale de alarmă în ceea ce privește utilizarea metodelor actuale în educație. Specialiștii atrag atenția asupra faptului că utilizarea excesivă a computerului aduce în timp rezultate mai scăzute în ceea ce privește performanța tinerilor. Anumite capacități cognitive se pot estompa în momentul în care ne bazăm doar pe aceste modalități de informare. Creierul nu se poate acomoda cu necesitatea prelucrării volumului imens de informație din spațiul digital, iar informația este de cele mai multe ori nestructurată și haotică. Desigur, este important ca tinerii să aibă capacități sporite de operare a computerului, datorită faptului că multe dintre locurile de muncă actuale presupun acest lucru. Este însă necesar ca noile mijloace să nu înlocuiască metodele tradiționale de formare, adică relația elevului cu: profesoul, școala, Biserica, familia, pilonii centrali ai educației.

Ce fel de cultură propagă aceste noi mijloace de informare? Cu siguranță ele deschid spre o nouă cultură al cărui specific sau ale cărei valori sunt diferite de valorile tradiționale. Este o cultură numerică, a instantaneului, a vitezei, instabilă și relativă din punct de vedere moral. La o analiză amănunțită vom constata că nu este suficientă informarea pentru a ne forma o cultură bogată. Noile mijloace sprijină mai degrabă valorile societății actuale secularizate, multiculturaliste. Asistăm la un proces de degradare a culturii prin uniformizarea unor noi valori și înlocuirea valorilor tradiționale. Răspunderea omului contemporan este și aceea de a se asigura că uneltele digitale actuale contribuie cu adevărat la formarea și educarea unei culturi solide bazate pe valorile morale, etice, sociale, etnice.

Tot în legătură cu relația dintre spațiul digital și procesul formativ este important să subliniem modalitățile în care internetul influențează anumite procese specifice formării, mai exact citirea și scrierea. Mulți dintre autori au sesizat faptul că cititul sau parcurgerea materialelor scrise se face într-un ritm mult mai rapid, dat fiind volumul de informație ce așteaptă să fie prelucrat, iar acest lucru înseamnă că nu pătrundem în profunzimea textului. Pe de altă parte, într-un mediu în care imaginea primează, cititul cade în plan secundar, astfel că tinerii preferă să vizualizeze un documentar, film sau imagine decât să parcurgă un material. În aceeași ordine de idei, scrisul devine o problemă pentru utilizatorii spațiului digital. Acesta devine prescurtat, folosindu-ne de expresii sau simboluri specifice spațiului digital, golit de profunzime și sărac în nuanțe. Există chiar și tentația însușirii materialelor și a informațiilor deja prelucrate

pe internet, adică plagierea sau furtul intelectual. Scrierea de mână devine treptat înlocuită de către scrierea la calculator sau pe telefon, uneori mult mai rapidă și eficientă. În aceste condiții mintea nu se dezvoltă normal, iar capacitatea creativă devine estompată.

În cadrul acestui capitol am dezbătut și raportarea omului actual față de timp, dar și modalitatea în care se interpun noile mijloace de informare în acest raport. Astăzi timpul este perceput ca un dușman nu ca o șansă sau oportunitate de a înainta spre desăvârșire. Dorim să facem cât mai multe lucruri într-un timp cât mai scurt, cu scopul de a economisi timp. Mai mult decât atât, tehnologia actuală ne oferă posibilitatea să facem mai multe operațiuni simultan (multi-tasking), însă vom constata că timpul tot nu este suficient. Internetul ajută în anumite cazuri la economisirea timpului, dar în același timp, propune alte activități care consumă timpul. Percepția noastră asupra timpului este distorsionată atunci când navigăm pe internet, astfel încât secunde se transformă în minute, iar minutele în ore, fără defapt să realizăm acest lucru. În acest caz, o posibilă soluție este stabilirea unui program strict de utilizare a noilor mijloace sau alternarea timpului petrecut online cu alte activități recreative.

Rețelele de socializare online îndeplinesc nu numai funcția de comunicare, așa cum am menționat, ci și pe cea de informare sau chiar mobilizare socială. Utilizatorii au libertatea de a se exprima cu privire la orice subiect fie el: politic, cultural, social, religios etc. Unele subiecte stârnesc adevărate conflicte între utilizatori, iar aceștia au posibilitatea ca împreună să contribuie la răspândirea unor atitudini generale. În același timp rețelele de socializare pot fi și unelte de manipulare și dezinformare. Toată această forță de mobilizare a noilor rețele de socializare trebuie orientată în direcția promovării binelui, ordinii și a adevărului. Este nevoie ca aceste unelte să fie folosite inclusiv în promovarea valorilor creștine și în scopul de a ajuta la încheierea comunităților. Puse în folosul Bisericii, rețelele de socializare pot ajuta la păstrarea și diversificarea relațiilor dintre membri comunităților parohiale. Informarea credincioșilor, promovarea filantropiei creștine și distribuirea conținuturilor cu tematică religioasă sunt doar câteva exemple prin care Biserica se poate face prezentă în spațiul digital.

Dependența de internet și de tehnologia informației este o altă temă aflată în atenția specialiștilor. Datorită faptului că internetul abundă în stimuli interactivi, produce dependență. Cu cât interacțiunea cu spațiul digital devine mai frecventă, cu atât dependența devine mai accentuată. Scurtele momente de plăcere și amuzament dobândite online se cer repetate constant, producând adicție, asemenea substanțelor narcotice. Este dificil să renunțăm și este dificil, în

aceeași măsură, să stăm departe de noile tehnologii pentru o perioadă mai lungă de timp. Dependența conduce treptat la izolare, stări de singurătate, anxietate, stări de deprimare, slăbește trupul și modifică percepția despre lume, apar modificări ale comportamentului etc. Este important să verificăm care sunt principalele cauze, dar și efectele pe care dependența de computer le produce, pentru a stabili o modalitate prin care să evităm eventualele probleme grave. Astfel, autocunoașterea, exersarea discernământului și a voinței personale reprezintă cele mai viabile soluții pentru a scăpa de adicție, deoarece pentru fiecare utilizator starea de dependență are un anumit specific. De asemenea, o bună gestionare a timpului petrecut online ne poate scuti de anumite neplăceri cauzate de către adicția față de acest mediu electronic.

Datorită faptului că există tendința de a ne petrece mai mult timp online decât offline, ne auto-izolăm în acest mediu de unde încercăm să ne facem văzuți. Dacă până acum interacționam cu lumea direct, în persoană, de acum interacționăm cu lumea indirect, prin tehnologia rețelelor de socializare. De asemenea, jocurile video sunt cele care proiectează utilizatorul în lumi virtuale, determinând adoptarea unor comportamente deviate.

Mulți dintre specialiști au sesizat un comportament eronat, imoral, care se desfășoară frecvent pe rețelele de socializare. Este vorba despre violența verbală. Acest tip de comportament are efecte deosebit de grave asupra persoanei agresate verbal, inducându-i teamă și tendința de a se ascunde de ceilalți. În acest caz, cei mai expuși sunt copiii sau tinerii, fapt pentru care au nevoie de atenția și educația părinților.

Internetul este utilizat zilnic în scopuri de divertisment. Un mediu interactiv, încărcat cu tot felul de conținuturi, uneori solicitant, dar un mediu care ne atrage prin diversitatea lui. Deseori ne raportăm la acest mediu ca la un refugiu în fața stresului cotidian, o modalitate de relaxare și destindere prin vizionarea conținuturilor interactive: filme, videoclipuri, muzică de toate genurile, jocuri video, rețele de socializare, texte, imagini etc. Problemele apar în cazul în care petrecem multe ore căutând conținuturi amuzante care să întrețină starea de amuzament. Astfel se creează un cerc vicios al dependenței de fericire spontană, ceea ce ne obosește, ne încarcă și ne epuizează mai mult. Toate acestea demonstrează că internetul reprezintă obiectul prin excelență al satisfacerii nevoilor și al plăcerilor omului contemporan. Dovada acestui fapt este și consumul de materiale pornografice răspândite pe internet sub diferite forme. Industria pornografică se folosește de rețeaua globală pentru a distribui filme și imagini pornografice, dar și camere virtuale de videochat. Această maladie a secolului actual are efecte deosebit de grave

asupra utilizatorilor de internet, în special asupra tinerilor aflați în căutarea și satisfacerea plăcerilor trupești. Cu certitudine consumul de pornografie reprezintă un păcat ce creează dependență, o degradare morală a omului, având efecte în plan fizic, familial, social, dar și psihologic. Educarea tinerilor în spiritul valorilor morale este esențial pentru a face față acestor provocări ale spațiului digital, iar pentru adulți este necesar exercițiul înfrânării pentru a ieși din situațiile nedorite.

Este nevoie mai mult ca oricând de formularea și aplicarea unei etici digitale sau a unui cod de norme etice care să delimiteze anumite comportamente în spațiul digital. În acest sens, mulți dintre specialiști propun câteva seturi de norme etice care vizează conduita generală a utilizatorilor în mediul digital. În orice context, încărcătura morală a faptei este conferită de către utilizator, iar acesta trebuie să fie deplin conștient de efectele actelor sale. În acest sens, ciber-etica, adică aplicarea eticii în contextul tehnologiei informației și a comunicării, subliniază câteva aspecte importante. De exemplu, în spațiul digital trebuie să primeze respectul pentru ceilalți utilizatori. Intimidarea, manipularea, dezinformarea, hărțuirea, vulgaritatea, violența verbală, instigarea la ură, umilirea, șantajarea, furtul de informații, hack-ingul, fraudă etc., sunt atitudini care trebuie evitate cu orice preț deoarece stârnesc dezordine și propagă imoralitatea în societate. De cealaltă parte, se vorbește despre un cod al bunelor maniere sau atitudini pozitive pe care utilizatorii sunt încurajați să le adopte în interacțiunea lor cu spațiul digital. Politețea, corectitudinea, onestitatea, prudența, sinceritatea, armonia, pacea, stima, iertarea și iubirea sunt doar câteva principii morale aplicabile în activitatea noastră zilnică în spațiul digital și în interacțiunea cu ceilalți utilizatori.

Capitolul al III-lea al lucrării prezintă și delimitează atitudinea corectă a creștinului în raport cu spațiul digital. În prima parte a acestei secțiuni sunt analizate noile forme de manifestare religioasă întâlnite în spațiul online, sau mai exact specificul religios actual sub influența noilor tehnologii ale comunicării și informării. Rețelele de socializare devin adevărate religii ce însumează milioane de „adepti”, iar în același timp utilizatorii creează un nou cult, anume cultul propriului ego slujit la extrem. Pe lista celor mai frecvente căutări online se află și problemele de ordin religios, semn că omul contemporan nu a renunțat să caute răspunsuri importante, doar că internetul nu oferă întotdeauna cele mai corecte răspunsuri. Biserica este îndreptățită să se apropie și să devină tot mai prezentă în spațiul digital, chiar dacă nu va renunța să fie prezentă și în lumea reală. Multe dintre religii și secte oficiază rugăciuni, slujbe și întâlniri

online, însă experiența religioasă și practica cultică nu poate fi transpusă în întregime în mediul virtual. Aceste devianțe de la normalitate nu fac altceva decât să sărăcească spiritualitatea omului contemporan, accentuând și mai mult golul existențial. Astfel, vorbim în epoca noastră despre fenomene precum: cyber-religiozitate, cyber-adorare, cyber-biserică, dar toate acestea sunt mai degrabă forme de pseudo-religiozitate, deoarece ele încearcă să imite sau să transpună trăirea și experiența religioasă în mod artificial, în mediul online.

Creștinismul propune, în special prin cei doi piloni ai Ortodoxiei și Catolicismului, un mod de raportare deschis, echilibrat și responsabil, atunci când facem referire la noile tehnologii ale comunicării și informării. Este necesar ca Biserica să fie prezentă sub diferite forme în mediul online, nu doar prin mijloacele mass-media tradiționale, deoarece în spațiul digital creștinii sunt prezenți, la fel ca în viața offline. Internetul poate ajuta la răspândirea mesajului Evangheliei, păstrarea legăturilor între utilizatori, catehizare, administrare și organizare la nivel parohial, mobilizare în scop cultural, filantropic și social etc. Scopul acestui instrument este de a simplifica activitățile și operațiunile omului, nu de a crea alte tipuri de bariere.

În această secțiune a fost analizată poziția Bisericii Ortodoxe Române cu privire la internet și mijloacele mass-media de transmitere a mesajului creștin. Chiar dacă inițial s-a observat o reticență în ceea ce privește deschiderea Bisericii spre noile mijloace de comunicare, astăzi există numeroase modalități și resurse digitale care sprijină misiunea Bisericii în societate. De asemenea, au fost analizate și poziționarea Bisericii Ortodoxe a Greciei, a Sinodului Panortodox din Creta, a Bisericii Ortodoxe a Rusiei, a Bisericii Ortodoxe din America, toate semnalând importanța discernământului moral în utilizarea mijloacelor de comunicare și informare actuale, atât pentru credincioși, cât și pentru membri clerului.

În aceeași măsură, a fost analizată și poziția Bisericii Romano Catolice, iar ideea centrală este importanța exploatarea noilor mijloace de comunicare și punerea lor în slujba Bisericii, a dialogului, a unității creștine, a lărgirii orizontului cultural etc.

Creștinii sau utilizatorii spațiului digital au datoria de a identifica modalitățile optime de a beneficia de resursele tehnicii actuale, direcționându-le spre zidirea lor morală, prin exersarea discernământului personal, în chip responsabil. Avem nevoie să ne apropiem cu înțelepciune de noile modalități de comunicare, informare și divertisment. Trebuie să analizăm constant impactul oricărui gest asupra noastră și asupra celor din jur. Cu toate că nu există o rețetă sau un standard clar de utilizare a internetului, totuși reducerea la minim a timpului de utilizare a rețelei va aduce

efecte benefice. După cum putem observa, există modalități diferite de utilizare a internetului, în funcție de particularitățile fiecărei generații. Tinerii sau nativii digitali utilizează mult mai frecvent internetul decât o fac imigranții digitali, iar la rândul lor, imigranții digitali dau dovadă de mai multă siguranță și maturitate în utilizarea mediului internautic. Pentru oricare tip de utilizator este importantă cultivarea discernământului și a conștiinței morale. O astfel de abordare, bazată pe principiile solide ale moralei creștine este capabilă să ofere soluții potrivite în orice situație a vieții. Autocontrolul, prudența, flexibilitatea, dar și renunțarea sunt elemente de care trebuie să ținem cont în contactul nostru cu spațiul digital. În momentul în care urmărim realizarea binelui și apropierea de ceilalți, cu siguranță internetul ne este de folos. De aceea responsabilitatea se află la nivelul fiecărui utilizator în parte. Depinde de fiecare persoană ce fel de mediu creionează în jurul său, unul care promovează binele și frumosul, sau dimpotrivă, un mediu toxic ce generează depărtare și răutate?

Corectitudinea, adevărul, compătimirea, bunăvoința, smerenia, altruism, blândețea, bună-cuviință, răbdarea, decența, recunoștința, sociabilitatea, ajutorarea, modestia, cumpătarea, simplitatea, sunt câteva principii morale de care trebuie să ținem seama în utilizarea spațiului digital, pentru ca experiența noastră cu acesta să fie una frumoasă și ziditoare. Așadar, o conștiință morală solidă, bazată pe aceste principii, nu este vulnerabilă în fața pericolelor spațiului digital, ci este capabilă să răspundă pertinent oricărei situații.